

HISTORIOGRAPHIE YUGOSLAVIE (1955—1965), FEDERATION
DES SOCIÉTÉS HISTORIQUES DE YUGOSLAVIE,
BEOGRAD 1965, 525 + [2]

XII svjetskom kongresu istoričara koji je održan u Beču od 29. avgusta do 5. septembra 1965. godine prezentirana je u izdanju Saveza istorijskih društava, Beograd, Istorijografija Jugoslavije 1955—1965, druga knjiga ove vrste koja je namijenjena stranoj naučnoj javnosti. Ideja da se istoričari u cijelom svijetu upoznaju sa najnovijim radovima jugoslovenskih istoričara realizovana je prvi put 1955. godine¹⁾.

Ideja da se inozemna naučna javnost obavijesti šta je u Jugoslaviji napisano na području istorije, i njena realizacija, imala je i ima svoj *raison d'être*. Naime, ni jedan naučni radnik, pa prema tome ni istoričar, ne može zamisliti iole ozbiljniji rad bez konsultovanja solidnih bibliografija. Naši istoričari, kao i ostali naučni radnici, svoje potrebe uglavnom zadovoljavaju izdanjima Jugoslovenskog bibliografskog instituta²⁾. Na raspolažanju su im i periodične bibliografije (godišnje, mjesecne — po raznim časopisima, nedjeljne — po dnevnicima). Strani istoričari, koji su orijentisani na ovakvo parcijalno upoznavanje istorijskog stvaralaštva u Jugoslaviji, nemaju nikakvog drugog načina da se informiraju o onome što se objavljuje u Jugoslaviji na području istorije. Gledajući iz ovog ugla na Istorijografiju Jugoslavije 1955—1965, moguće je bar približno ocijeniti značaj njene pojave.

I ova knjiga je, kao i ona od prije deset godina, retrospektivnog karaktera. No ne radi se samo o retrospektivnoj bibliografiji. Ona je nešto više od toga. Strogo poštujući hronološki princip (obrada od antičkog perioda do narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije zaključno) redakcija se nije zadovoljila samo navođenjem elementarnih bibliografskih podataka o knjigama, studijama, raspravama i člancima. O većini radova ne samo da je dat kratak sadržaj nego su koncizno izne-

¹⁾ U dva izdanja, francuskom: *Dix années d'historiographie Yougoslave*, Beograd, Le comité National Yougoslave des sciences historique, 1955, 686 str. i engleskom: *Ten years of Yugoslav Historiography 1945—1955*, Beograd, National committee for historical studies, 1955, 686 str.

²⁾ Bibliografija Jugoslavije, knjige, brošure i muzikalije, Beograd, Jugoslovenski bibliografski institut (do 1961. Bibliografski institut FNRJ), 24 knjige godišnje;

Bibliografija Jugoslavije, članci i prilozi u časopisima, novinama i zbirnim delima, Beograd, Jugoslovenski bibliografski institut, tri serije u godini, 20 svezaka godišnje.

seni uslovi stvaranja i opšte karakteristike dotičnih radova. To predstavlja, nesumnjivo, korak dalje od deskripcije koja se može sresti na primjer u radu Vlade Strugara i dr Dušana Živkovića, u djelu sličnih pretenzija³⁾.

Na početku knjige u glavi »Velike sinteze i opšta pitanja« (11—23. str.) uočljivo je odsustvo radova koji tretiraju metodološka pitanja kao i pitanja iz opšte istorije, sa izuzetkom onih koja se odnose na istoriju naših naroda⁴⁾. Mislim da nije potrebno podvlačiti da su ovakvi radovi naših istoričara, bez obzira što se usko tematski ne odnose na istoriju Jugoslavije, trebali dobiti mjesto, tim više što je Istorografija Jugoslavije 1955—1965. namijenjena prvenstveno inostranoj naučnoj javnosti. Naslov djela Istorografija Jugoslavije (1955—1965) trebalo bi da podrazumijeva ne samo istorijska djela o Jugoslaviji nego i djela napisana u Jugoslaviji. Upravo zbog toga, ma kako okvalifikovan, ovaj propust ipak pada u oči. Istoričarima je već pomalo neprijatno slušati s pravom upućene primjedbe da je u njihovom cjelokupnom opusu premalo teoretsko-metodoloških i sintetičkih radova. Pa zašto onda ne upoznati naučnu javnost s radovima koji postoje?

Redakcija kao da je, na početku, najavila načelo citiranja kritika i prikaza za navedena djela (str. 15, bilješke 3 i 4). Međutim, u cijeloj knjizi to nije ostvareno.

Osim hronološkog sproveden je i regionalni princip. Naime, materija je unutar pojedinih hronoloških cjelina, kao npr. »Srednji vijek« (39—113), »Pod stranom dominacijom« (113—201) ili »Narodni preporod. Prema Ujedinjenju« (221—379), razvrstana prema pojedinim republikama. Ali i ovdje ima izvjesnih odstupanja.

Iako su NOR i socijalistička revolucija bili jedinstven fenomen kojim je rukovodila ista snaga, ka cilju jednakom za sve narode Jugoslavije, notorna je činjenica da su se i ustank i revolucija u pojedinim regionima odvijali pod specifičnim uslovima. Zato se nameće pitanje da li navođenje istoriografskih djela po tematskom principu u glavi »NOR i socijalistička revolucija« [417—449, Studije o aprilskom ratu, o okupaciji i saradnicima okupatora (str. 430) ili Studije o narodnoj vlasti (str. 439)] znači narušavanje ranije sprovođenog regionalnog principa. Uvid u literaturu pojedinih naših regija otkriva upravo ono posebno koje se ispoljavalo u cijelom periodu 1941—1945. Kada je riječ o regijama, onda se može konstatovati da je odjeljak iz djela koji se odnosi na NOR i socijalističku revoluciju (Studije posvećene razvoju oslobođilačkog pokreta u pojedinim regionima i provincijama, strana 431) nepotpun jer je svjesno ili nesvjesno ispušten izvjestan broj radova⁵⁾.

³⁾ »Izabrana bibliografija oslobođilačkog rata i revolucije jugoslovenskih naroda«, Beograd 1965, 110 str.

⁴⁾ Vidi: Branislav Đurđev, Početak kraja jedne teorije u istorijskoj nauci, JIC, 1962, br. 2, 49—65.

Stupnjevi u razvitku istoriografije (esej), Godišnjak Istoriskog društva BiH, X, 1959, 55—71.

⁵⁾ Na primjer:

1. Antić Vicko, Neke značajke NO borbe u Hrvatskom primorju, Historijski pregled, III/1957;

2. Škerl F., Specifičnosti NO pokreta u Sloveniji 1941, ibid, IV/1958.

Osim konkretnih podataka o radovima naših istoričara knjiga sadrži i vrlo instruktivne Priloge (Annexes) — str. 449—513. Bibliografska istraživanja, koja predstavljaju opšti pregled bibliografije radova u Jugoslaviji objavljenih od početka 1955. godine do kraja 1964, sadrže bibliografske radove posebno objavljene i one koji se nalaze u bibliografskim časopisima ili drugoj periodici, a odnose se na istoriju Jugoslavije.

Iz odjeljka Arhivi (477—495) jasno se mogu uočiti sve pozitivne promjene koje su nastale na području arhivistike, službe koja je »bila prilično zanemarena i posjedovala samo neznatnu tradiciju« (477 str.). Te promjene podrazumijevaju pojavu prvog priručnika za arhiviste (!⁹), čije se nepostojanje uveliko osjećalo, i izlaganje tehničkih i specijalnih problema u časopisu Arhivist i periodičnim republičkim publikacijama, organizaciju njihovih službi, odnose prema istraživačima... Ravnopravno su tretirana sva pitanja ove discipline, počev od metoda rada arhiva, pa do teorije koja se odnosi na svakodnevnu primjenu naučnih istraživanja. Odjeljak sadrži podatke o objavljenim inventarima izvjesnih arhiva. Pada u oči da je ovaj posao obavljen uglavnom u manjim mjestima, onim koja imaju izvjesnu tradiciju i koja posjeduju dokumenta starijeg datuma (Hvar, Zadar, Trogir, Kotor) ili u onim koji ne posjeduju enorman broj dokumenata (Titovo Užice, Kikinda, Bitolj, Banja Luka). S obzirom da su ovaj posao, toliko važan za naučnike istraživače, obavile ustanove takvog opsega kao Državni arhiv Slovenije ili Crne Gore i ustanove koje posjeduju recentnu arhivsku gradu kao što je Vojno-istorijski institut, onda se taj imperativ, kada je riječ o ovom izvanredno značajnom pomagalu, postavlja i pred druge važne arhive kao praktično izvodljiv. Ovo više sa aspekta potreba naših istoričara nego stranih.

U posljednjem dijelu Priloga — Organizacija naučnog istraživanja — dat je vrlo sažet, ali ipak potpun pregled institucija koje se bave istorijskim izučavanjima, odnosno njihovih glasila, po pojedinim republikama.

Poglavlja o Arhivima i o Organizaciji naučnog istraživanja ne samo stranim nego i domaćim istoričarima pružaju mogućnost da se na jednostavan način upoznaju sa stanjem i mogućnostima naše arhivističke službe, istorijske literature i periodike. Knjiga sadrži listu periodike i, kao i svako ozbiljno djelo, indeks imena.

Imajući pred sobom zadatku istog karaktera i namjene kao i prije deset godina, redakcija (Bogo Grafenauer, Jaroslav Šidak i Jorjo Radić, koji je ujedno i glavni urednik) je uspjela da prezentira knjigu koja je nesumnjivo kvalitetnija od one koja joj je prethodila. Redakcija je morala da rješava niz problema manje objektivne (kratkocra vremena), a više subjektivne prirode. (Pojedini autori pridržavali su se svojih kriterija od kojih nisu htjeli odstupiti.) Uočljiva je činjenica da su na djelu radili eminentni poznavaci pojedinih perioda. Međutim, podatak da su 525 stranica ove knjige rezultat rada mnogobrojnih jugoslovenskih istoričara iz raznih univerzitetskih centara govori za sebe. Svega toga bili su svjesni i oni čiji je produkt ova knjiga, što se vidi i iz Predgovora: »Usprkos svojoj želji za jednoobraznošću i unutrašnjoj strukturi knjige, redakcija je morala da se prilagodi izvjesnim odstupanjima koja

⁹) »Iz arhivistike. Priručnik za službenike arhive«. Beograd 1959, 270.

potiču od istorijskih specifičnosti i osobene fizionomije obradivanog predmeta» (str. 6). Tu se vjerovatno nalazi i dio odgovora na pitanje odakle izvjesne nedosljednosti i nepotpunosti ispoljene u ovom djelu. Treba posebno istaći da Istorijografija Jugoslavije (1955—1965), iako je namijenjena inostranoj naučnoj javnosti, može izvanredno dobro poslužiti i domaćim istoričarima, tim prije što se iza svakog bibliografskog podatka nalazi i srpskohrvatski tekst. Što se prevoda tiče (jer tekst je prvo bitno bio srpskohrvatski), nije na odmet reći da je učinjen vrlo korektno i da je ovaj put izbjegnuta alogičnost koja je vidljiva i u francuskom i u engleskom izdanju iz 1955. godine, gdje se jedan pored drugog nalaze i francuski i engleski tekst.

Bez obzira na učinjene primjedbe, koje ni u kom slučaju ne utiču na konačni izvanredno pozitivan sud o ovoj knjizi, nadati se da će ona biti opšte prihvaćena od strane istoričara.

Tomislav IŠEK